

מסורת הש"ס

(א) לעיל כה. קדושין עו: פ"ט, ט) וגי הערוך ערך של ד' ש"ל, א) נפ"י ז"ר של דגים וזמנתה פ"י דגים קטנים ערוך ערך מנטי ואפשר דק"ל כפיכ"ל ד"ה מנטי כ"ו וכן בשנת ק"י: פ"רש"י על מנטי ע"ה, ד) בקרא כמיז ראה לא מנית המלך ואת לפתח המים.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בור ופיה וכו' ובשארם להם דוד. הכי איתא בירושלמי פ"א דקטוע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר להו גואל הדם וכו' אמר להו היה לו להל"ו וכו' אמר להו השתא דזדון: (ב) שם אמר להו עמשא מורד: (ג) רש"י ד"ה מנטי דגים קטנים. י"ב וכן בע"ה רש"י דף טט:

הגהות מהר"ב

רנשבורג

[א] גמ' אמרו לא כ"ל:

מוסף רש"י

ילדים. בחורים היו לרוד בחילותיו ולא היו בניו (קדושין עו:). בני יפת תואר. שם נלקחו אנשי ישראל בתלמיה, דכתיב (דברים כג) והבאת אל כני ביתך, ומהן כן היו טונאים משפטי העבדים (שם). מספרי קומי ומגדלי בלורית. מלחמה ערס (שם). משום דרוד ערס משפט וצדקה. דוד גרש יואב להיות מלחם על הצבא לפי עשה משפט וצדקה. וואב גרס לרוד לעשות משפט וצדקה לפי שאלו כן וואב שטר וידה על ידו, ועוד מקור שואב עסק במלחמה לא היה דוד טורח כן ולבו פתוח לפשע דק (שמואל ב ח טו).

הדרן עלך נגמר הדין

רבינו חננאל

במשיח ה' וחסר להם זה הירכין שנאמר וארחות ארוחת שמיר ינתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו: פודגרא. בלשון יון אלנקרס פודגרא. איתיה ליואב ודיניהו א"ל [גואל] הדם דעשאל הוין מאי עמשא [דכתיב] ויפת דם עשהאל אחי אמרו יידיה אבנר. לעמשא בן יתר אמאי קטלתיה א"ל עמשא מורד במלכות הוה שנאמר ויהי דאמר אלמלא יואב לא עסק דוד בתורה שנה' ויהי דוד ערש משפט וצדקה ויואב על הצבא ומה טעם יואב על הצבא משום דרוד עשה משפט וצדקה: וישיבו אותו מבור הסירה א"ר אבא בר כהנא בר וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג מפורש בתלמוד א"י ב"סוטה פ"א. שרצה שאל להשיב את דוד מפני שאמר בעת שלקח הצפת והחנית היה יכול להורגו ויכין ש"ל הרגני צווק איה אבנר לא כי אלא הצפת והחנית הנערים

נגמר הדין פרק ששי סנהדרין

מ"א.

עין משפט
נר מצוה

סג א מ"י פ"ג מהלכות
מלכים הלכה ט:

תורה אור השלם

1. וקאן לטור ויבדור אבנר באבנר הכותית אל החמש ותצא הכותית מאחרי ויפל שם וקמת תחתיו ויהי כל הבא אל הקום אשר נפל שם עשהאל וקמת ויעמדה: שמואל ב כ כג
2. ויאמר המלך אל עמשא הוועק לי את איש יהודה שלשית ימים ואתה פה עמד: ויפל עמשא לתקוע את יהודה ויהי מן המועד אשר יעדו:

שמואל ב כ ד-ה
3. כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יקמת רק תוך וקאן: ויהושע א יח
4. והשפעה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אצניהו ואחרי אבשלום לא נטה וקם יואב אל אהל י' ויחזק בקרנות המזבח: מלכים א כ כח
5. וימלך דוד על כל ישראל ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו: ויואב בן צרויה על הצבא ויהושפט בן אחיהלוד מוכרי:

שמואל ב ט טז
6. ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכיו אחרי אבנר וישבו אותו מבור הסירה וידו לא קדע: שמואל ב ג כ
7. וקם אבנר חבון וישבו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי ויבדור שם החמש וקמת דוד עשהאל איתו:
8. והשיב י' את דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדיקים וטובים ממנו ויהיה בחרב ואבי מורד לא קדע את אבנר בן נר שר צבא ישראל ואת עמשא בן יתר שר צבא מלכים א ב לב
9. ועמשא לא נשמר בחיב אשר ביד יואב ויבדור בה אל החמש וישפך מעין ארצה ולא שנה לו וקמת ויואב ואבישי אחיו דרדו אחרי שבע בן בריה:

שמואל ב כ י
10. ויפל בקרבו בן יחזקיה ויפגע ב' וקמתו ויקבר בביתו בפדבר: מלכים א ב לד
11. ויבן העיר מסביב מן המולא ויבן הקיבין ויואב יתה את שאר העיר: דברי הימים א יא ח

רבינו חננאל (המשך)

הלכו להביא מים מן הבור ושכחו שם בבור. ובה דוד ומשא בבור שם מים לקוחם אל הצפת והחנית הנה אמרת מה נשארנו כנף מעילו מה תאמר בו א"ל כנף מעילך בסירה העצרת כלומר נסבך בקוצים ותחתך ומצאו דוד וקחו משם. וכו' שלא יהיו אבנר להתפייס לדוד נענש עליהן וזהו פ"י בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג. אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב ויהוה יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי. פ"י שאלה שאלו בענין חליצה דכתיב של נעלך מעל רגליך. אשר פגע בשני אנשים צדיקים וטובים ממנו וגו' צדיקים ממנו שהן כפה ולא עשו שאמר להם שאול המלך להרוג הכהנים ולא קבלי ממנו. וכן הוא מפורש בתלמוד א"י בפרק חלק. ויאמר המלך לרצים הנצבים עליו סבו והמיתו כהנה ה' וגו'. מי היה א"ר שמואל אבנר ועמשא היו אמרו לו כלום אית לך עליון אלא הוין וזגרא והדין כליתרן. פ"י כלי ויין ורסן הסוס בלשון יון כן שמו. אמרו ליה את טריפין קל כלומר אין אנו חפצים לא במתנותיך ולא בעבודותיך ולא אבו עבדי המלך לשלוח את ידם לפגוע בכהני ה' ויואב באיגרת שכתב לו דוד על אוריה החתי קבל והרגו. טובים ממנו שדרשו אינן ורקין כדאמרו והוא לא דרש אלא קבל האיגרת ועשה. ויקבר בביתו במדבר. מלמד שהיה ביתו של יואב מנוקא מגול ועריות. כמו המדבר שאין אדם מצוי לגזול ולא לערוה: הדרן עלך פרק נגמר הדין

הפא לטא ולא נטה. נוח לך להיות מן המקוללים ולא מן המקוללים לפי שסוף קללת חנם לשוץ אל המקלל: היה לו. לאבנר להזיל את עמנו בלחד מאיבריו של עשאל ולא יהרגו דהכי אמרינן [בצן סורר ומורה] [לקמן דף עה]. רודף אחר חצירו להרגו ויכול זה להזיל את עמנו בלחד מאיבריו של רודף ולא עשה כן אלל חזר כנגדו והרגו נהרג עליו: אמרו ליה לא יכיל ליה. אבנר לכון בלחד משאר איבריו: **אמר להו.** יואב השתא דזדון חמישית כנגד כלל חמישי: אמר ליה ניוול לאבנר. דינו של אבנר פטור אתה עליו: אינן ורקין דרש.

מאי טעמא קטלתיה לעמשא.

ואס תאמר היאך נמחיש יואב צמאי דקטליה לעמשא הא צמי המראה ואפילו למ"ד חזר אינו נרין המראה כהא לא היה חזר בדבר זה שהיה חושבו מורד במלכות וה"ל שוגג וי"ל דלא נמחיש אלל משום הוא גופיה דהוה מורד במלכות:

הדרן עלך נגמר הדין

(א) ליה עמשא מורד במלכות הוה דכתיב ¹ ויאמר המלך לעמשא הוועק לי את איש יהודה שלשית ימים וגו' וילך עמשא להוועק את יהודה ויוחר וגו' אמר ליה עמשא אכין ורקין דרש אשכחניהו דפתיה להו במסכתא אמר כתיב ² כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יומת יכול אפילו לדברי תורה ³ ולא תלמוד לומר ⁴ רק חזק ואמץ אלא ההוא גברא מורד במלכות הוה דכתיב ⁵ והשמועה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבשלום לא נטה מאי לא נטה אמר רב יהודה שביקש לנשות ולא נטה ומאי עמא לא נטה אמר רבי אלעזר עדיין ליחלוותיה של דוד קיימת רבי יוסי ברבי חנינא אמר עדיין איצטגניני של דוד קיימין ⁶ דאמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד בולן בני יפת תואר היו ומגדלי בלורית היו ומהלכין בראשי הגייסות היו והן הן בעלי אגרופין של דוד ופליגא דרבי אבא בר כהנא דאמר רבי אבא בר כהנא אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה ואילמלא יואב לא עסק דוד בתורה דכתיב ⁷ ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא מה טעם דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו משום דיואב על הצבא ומה טעם יואב על הצבא משום דרוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ⁸ ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכים אחרי אבנר וישבו אותו מבור הסירה מאי בור הסירה אמר רבי אבא בר כהנא בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג ⁹ ויהוה יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי אמר רבי יוחנן שדנו דין סנהדרי א"ל מ"ט קטלתיה לעשאל עשאל רודף היה היה לך להצילו בלחד מאיבריו לא יכילי ליה השתא בדופן חמישית כוונת ליה בלחד מאיבריו לא יכלת ליה לדבר אתו בשלי אמר רב יהודה אמר רב על עיסקי ¹⁰ שלו ¹¹ ויכהו שם אל החומש אמר רבי יוחנן בדופן חמישית מקום שמרה וכבר תלויין בו ¹² והשיב ה' את דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדיקים וטובים ממנו טובים שהיו דורשין אכין ורקין והוא לא דרש צדיקים שהן כפה ולא עשו והוא באיגרת עשה ¹³ ועמשא לא נשמר בחרב אשר ביד יואב אמר רב שלא חשדו ¹⁴ ויקבר בביתו במדבר אטו ביתו מדבר הוא אמר רב יהודה אמר רב כמדבר מה מדבר מופקר לכל אף ביתו של יואב מופקר לכל דבר אחר כמדבר מה מדבר מנוקא מגול ועריות אף ביתו של יואב מנוקא מגול ועריות ¹⁵ ויואב יחיה את שאר העיר אמר רב יהודה אפילו ¹⁶ מוניני וצחנתא טעים פרים להו:

הדרן עלך נגמר הדין

לשון של נעלך (שמות א). שאל לו צערמה יצמה גדמת היאך חוללת התחיל שמה מלפניו ומראהו כך היא חוללת צניניה והוא שלך חרבו והרגו דכתיב (מלכים א ג) צחנתא אשר צמנתי וזנענו אשר צרגלי: **הם דרשו אינן ורקין.** שאל לקיים מזות המלך לעצור על דברי תורה עמשא כדאמרן אבנר כשאמר לו שאלו לעצדי (שמואל א כג) סובו והמיתו את כהני ה' וגו' וכתיב (סס) ולא אצו עצדי שאלו לשלוח ידם ולפגוע וגו': והוא לא היה דורש. והרג אוריה מצמותו של דוד אע"ג שאלו היה דוד אלל צלגרת דכתיב (סס ג) ויחזק צפער לאמר הבו את אוריה וגו': ויקבר צנינו **מחזר.** ציואב כתיב: **מופקר לכל.** לענינים להתפרנס מצנינו: **אחי' מוניני וצחנתא טעים.** אפילו דברים דקים וענוגים: **טעים.** שהיה טועם: **פרים.** להו. משלח להם למזונות לעניים של עיר: **פרים.** לשון פרס שנותנין מצית המלך. ופסוק זה בדברי הימים כשלדד דוד את מזודת ליון: **מוניני.** דגים קטנים (א) וזמנתא מין דגים קטנים:

הדרן עלך נגמר הדין:

מאד לשמור ולעשות ככל התורה אשר צוה משה עבדי אל חסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך וקיימא לך אין ורקין מיעוטיין כ"מ שכי' ארן [ורק] [ורק] למעט באו ויכין דכתיב הכא רק למעט כי בדברי תורה אין שומעין לו אדרכה אתה הוא מורד במלכות שנאמר והשמועה באה אל יואב כי יואב נטה אחרי אדניה וגו' ונגמר הדין בכך. כתיב ואחרי אבשלום לא נטה מיט' לא נטה אמר עדיין קיימת אסטגנינו דאמר רב ה' ילדים בני יפת תואר מגדלי בלורית היו לו לדוד ומהלכין בראשי הגייסות והן הן אגרופין של בית דוד כלומר ומהן מתירא יואב לנטות אחרי אבשלום ופליגא דר' אבא בר כהנא דאמר אלמלא יואב לא עסק דוד בתורה שנה' ויהי דוד ערש משפט וצדקה ויואב על הצבא ומה טעם יואב על הצבא משום דרוד עשה משפט וצדקה: וישיבו אותו מבור הסירה א"ר אבא בר כהנא בר וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג מפורש בתלמוד א"י ב"סוטה פ"א. שרצה שאל להשיב את דוד מפני שאמר בעת שלקח הצפת והחנית היה יכול להורגו ויכין ש"ל הרגני צווק איה אבנר לא כי אלא הצפת והחנית הנערים